

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opggericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . . „ 2.50
Afzonderlijke nummers . . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . . . „ 0.09
„ „ „ 1000 „ . . . . . „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Riouwstraat.

Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populair kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het li maatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100, zijn donateur(trice) (Zie het inteenbiljet op blz. 11).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer:

Mededeelingen. — Watersnood in Midden-Java. — Emigratie van Nederlanders naar Suriname. — Perskroniek. — Voordracht op Indisch Gebied. — Eene kleine bijdrage tot het inlandsch onderwijsvraagstuk. — Uit de Oost-Indische Mail. — West-Indische Berichten. — Algemeene Berichten. — Ingezonden. — Inhoud der voornaamste Nederlandsche tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Mededeelingen.

I. Van de Afdeling 's Gravenhage:

Herinnering aan de op Vrijdag 26 Januari 1906, des avonds ten 8 ure door den heer A. H. Berkhout, leeraar aan de Rijks Hoogere Landbouwschool te Wageningen, in de groote zaal der Chr. Vereeniging voor jonge mannen, „Prinsegracht 4, te houden

voordracht, opgeluisterd door lichtbeelden, over:

Suriname.

Leden van „Oost en West“ hebben, op vertoon van hun lidmaatschapskaart, vrijen toegang.

Voor huisgenooten van leden bedraagt de toegangsprijs f 0.50 in de zaal en f 0.10 op de galerij, voor niet-leden f 1 in de zaal en f 0.25 op de galerij; voor leerlingen van onderwijs-irichtingen en leden van Toynbee of dergelijke vereenigingen, bij tientallen tegelijk, f 0.10 in de zaal en f 0.05 op de galerij.

Plaatsen kunnen worden besproken op den dag zelf, van 's morgens 10 tot 's middags 5 uur, bij den concierge van het gebouw, „Prinsegracht 4.“

Watersnood in Midden-Java.

(Aangeboden.)

De overstromingen, die volgens het onlangs uit Indië ontvangen telegram Javá's Noordkust op nieuw teisteren, en de Inlandsche bevolking naar hooger gelegen streken deden vluchten, brengen over haar veel ellende, waarvan hier te lande slechts weinigen zich een denkbeeld kunnen vormen.

Het zijn niet alleen schrik en angst, gepaard aan verlies van have en goed, wanneer het water plotseling met groote kracht komt opzetten; de Indische landman ziet zich ook verstoken van zijn te veld staanden of reeds binnengehaalden oogst, van welks opbrengst hij langen tijd met zijn gezin zou hebben moeten leven; de handwerksman betreurt zijne in een overhaaste vlucht niet te redden werktuigen en werkloodsen; van de meesten gaan zelfs de uit lichte materialen opgetrokken huizen en een deel van den veestapel verloren.

En wanneer de dessalieden, nadat het water is weggevoerd, terugkeeren naar de plek waar zij woonden, treffen zij alles aan overtrokken met een dikken laag modder, die koorts en beenwonden doet ontstaan.

Vermagerd en ziek, zonder voldoende voedsel, zwerven honderden rond, zoolang de arbeid op de velden niet kan worden hervat; velen sterven van koorts en uitputting; en het duurt maanden, voordat er weer een oogst is en de gebruikelijke voedingsmiddelen langzamerhand onder aller bereik komen.

Wat nu nog te wachten is als onmiddellijk gevolg van het gebeurde, staat volgens de ervaring van vroegere jaren vast. Van overdrijving is geen sprake.

De vorige maal, vier of vijf jaren geleden, kwam de Regeering te hulp met groote sommen gelds, waarvan blijkens eene recente verklaring van den Minister van Koloniën een niet onbelangrijk deel reeds terugbetaald is.

De Regeering moge ook thans goedvinden de bevolking tegenmoet te komen, en zoo mogelijk tevens maatregelen te nemen om herhaling van de overstromingen te voorkomen.

Hare pogingen om de smarten te lenigen, is ook door bijzondere personen met zeldzame, bijna ongelooflijke wijskracht gesteund.

Er waren vele kinderen overgebleven zonder ouders; ouden van dagen en gebrekkigen zonder beschermers; vrouwen zonder hun vroegeren steun.

Toen was het dat Mejuffrouw Jansz, dochter van wijlen den verdienstelijken zendelingleeraar, op de gedachte kwam met een aantal vrouwen en kinderen eene landbouw-kolonie te gaan vormen in het Djoewana'sche hoogland; bijna gelijktijdig stichtte de heer van Emmerik, met zijne echtgenooten en schoonzuster en andere medehelpers, zijne Wittekruiskolonie in de nabijheid van Salatiga, waar velen, die huis en hof verloren hadden, een nieuw leven konden beginnen.

Met geringe middelen aangevangen, slechts af en toe geldelijk gesteund, o. a. uit fondsen hier te lande bjeengebracht en door de Vereeniging „Oost en West“ overgemaakt, doorleven en Mejuffrouw Jansz en de familie van Emmerik bange oogenblikken, wanneer het gebrek aan bedrijfskapitaal zich nijpend doet gevoelen, maar zij blijven volharden door alles heen. Geen zorg is te groot voor hen, geen moeite wordt gespaard, en telkens gelukt het hun middelen te vinden om verder voort te gaan op den weg van onvergelyklijk goed doen.

Niet alleen aan de sterken wordt gedacht die de handen uit den mouw kunnen steken, om te arbeiden voor het levensonderhoud, ook voor de zwakken wordt gezorgd, die niet meer zouden kunnen werken, of die door ziekte voor het oogenblik rust moeten houden, en met geneesmiddelen van Gouvernementswege verstrekt tot herstel geraken.

En dan de kinderen, zij krijgen onderwijs en leeren een ambacht, om later in eigen onderhoud te kunnen voorzien.

Zullen Mejuffrouw Jansz en de Heer van Emmerik met de zijnen in staat zijn thans hunne menschlievende hulp ook te brengen tot de nieuwe slachtoffers van den watersnood, is het dan niet billijk dat zij dit kunnen doen zonder dat te veel geëischt wordt van hunne geestkracht, die toch reeds zoo buitengewoon groot moet zijn voor hun geheel belangeloos streven? En mochten ook anderen het edel voorbeeld willen volgen, zouden hun niet de geldelijke zorgen gespaard kunnen blijven?

Mochten er zijn, die deze vragen in eigen boezem bevestigend beantwoorden, dan zou dit naar buiten kunnen blijken door het bijeenbrengen van gelden, over te maken door tusschenkomst van de Vereeniging „Oost en West“, die vermoedelijk ook thans weder daartoe bereid zal worden gevonden.

De dagb. adredacties, die genegen mochten zijn door de in-ontvangstneming van bijdragen hun zeer gewaardeerde

hulp te verleen, zouden door opneming van bovenstaande regelen de belangstelling van hare lezers kunnen opwekken.

Den Haag, 22 Jan. 1906.

Mr. J. H. ABENDANON.

Met volle instemming namen wij het bovenstaande in het orgaan van „Oost en West“ op, daar het ons als uit het hart gegrepen is, pijnlijk als wij getroffen werden door het bedroevende bericht, dat al weder een deel van Midden-Java door waterramp geteisterd wordt. De nood, waarin de arme inlandsche bevolking in 1902 verkeerde, ligt ons nog te versch in 't geheugen, dan dat wij ons niet gedrongen zouden gevoelen, om, diep medelijdend hebbend met die ongelukkige slachtoffers, hun dadelijk de helpende hand toe te steken.

Mogen vele weldadigegezinden ons hiertoe in staat stellen!

Van het gezamenlijk bjeengebracht „fonds voor den noodlijdenden Javanan“, belegd op een postspaarsbankboekje (zie Koloniaal Weekblad van 9 Juli 1903, No. 17, 3de jaargang), is nog f 314 over, die wij terstond aan den Resident van Semarang overmaken, het aan diens inzicht en beleid overlatend, dit geld, — dat naar wij hopen, de kleine kern van eene door bijdragen uit geheel Nederland aanwassende som zal blijken te zijn —, ten bate der meest nooddriftigen te besteden.

Laat ons nu niet alleen maar denken: Had de Regeering geen maatregelen kunnen treffen om deze ramp te voorkomen? Aan tijdige waarschuwingen heeft het van onzen kant waarlijk niet ontbroken; niet alleen dat „Oost en West“ in vereeniging met de „Ned. Afdeling van de Ind. Mij van Nijverheid en Landbouw“, en „Moederland en Koloniën“ een klemmend verzoekschrift om behoorlijke regeling van Java's irrigatiewerken tot de Regeering richtte, sedert bleven wij immers in ons orgaan steeds op dit zoo belangrijke koloniale aanbeeld slaan. Deze en dergelijke overdenkingen helpen voor het oogenblik echter niets; laat ons, nu het onheil er opnieuw is, ook thans onzen plicht vervullen, door aan de eischen van het tegenwoordig uur te voldoen en ieder naar vermogen ons deel tot dadelijke leniging van den grooten nood bij te dragen, om eerst daarna, weder aan te dringen op afdoend herstel van overheidswege.

Ieder der ondergeteekenden, en zeker ook de secretarissen der Afdelingen, zijn bereid giften in ontvangst te nemen, welke alle, op dezelfde wijze als vroeger, telkens in dit blad zullen worden verantwoord.

Het dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

N. van Zuylen-Tromp, *presidente*.

7a Heerengracht, den Haag.

G. A. Scherer, *vice-president*.

Laan v. Meerdervoort 270.

G. P. H. H. Gonggrijp, *penningmeester*.

van Galenstraat 2.

L. P. F. Schimpf, *secretaris*.

Theresiastraat 8.

Emigratie van Nederlanders naar Suriname.

(Vervolg.)

6°. Verzorging van de kolonisten bij aankomst in de kolonie en gedurende het eerste jaar op de nederzetting:

Dit punt is zeker niet het minst belangrijke. Aan het hoofd der kolonisatie moet een leidman staan, die op het terrein zelf woont. Men kieze hiervoor iemand met een zeer human karakter, die tact en lust bezit met allerlei soort

van menschen om te gaan en die uit eigen ondervinding met de toestanden, gewoonten en gebruiken in de kolonie bekend is.

Voor het geven van onderricht in den landbouw moeten, naar mate van de behoefte één of meer opzichters aan den directeur worden toegevoegd, die met het verbouwen van tropische produkten door en door bekend zijn.

Voor het geval, dat de nederzetting verder dan een uur van de stad verwijderd is, moet er een schoolgebouw gezet en een onderwijzer worden benoemd om de kinderen, behalve de vakken van het lager onderwijs, nog datgene te leeren wat hen in hunnen nieuwen toestand en omgeving van nut kan zijn, o. a. de kennis van het land, de bewoners en de voortbrengselen.

Dit schoolgebouw kan des avonds en ook op Zon- en feestdagen als verenigingslokaal worden gebezigd.

Een hospitaal annex apotheek, waarin de noodzakelijke genees- en verbandmiddelen voor eerste hulp aanwezig zijn, mag op de nederzetting niet ontbreken, en het Gouvernement moet een geneesheer aanwijzen, die de nederzetting dagelijks bezoekt. Een hospitaalbediende, eenigszins bekend met de receptuur en verbandleer, worde aan het hoofd van het hospitaal geplaatst.

Zoodra de woningen voor de kolonisten gereed zijn en een gedeelte van hun grond plantklaar is, alsmede het school- en hospitaalgebouw gereed en het leidende personeel benoemd is, — dan, en niet eerder, mag men er aan denken de kolonisten te laten overkomen.

Want alleen wanneer alles naar behooren in gereedheid gebracht is, om het raderwerk der kolonisatie zonder schokken in beweging te brengen, kan men van het welslagen der onderneming verzekerd zijn. De eerste indruk doet veel en de zekerheid voor de kolonisten, dat men alles gedaan heeft om hen in werkelijkheid te helpen, zal hun moed schragen en hen met vertrouwen voor de toekomst vervullen.

De tot hiertoe opgenoemde maatregelen hadden slechts betrekking op de ontvangst der kolonisten bij aankomst in de kolonie.

Thans komt aan de orde: de verzorging, voornamelijk wat de voeding betreft, van de nieuw aangekomenen, gedurende den eersten tijd op de nederzetting. Dit punt, hoewel van grooten omvang, is in werkelijkheid zeer goed uitvoerbaar, mits het behoorlijk overlegd worde.

Schrijver dezes, die gedurende zes achtereenvolgende jaren zelf officier bij de landmacht in Suriname, de voeding van eene bezetting van 100 militairen heeft bestierd, zou voor de kolonisten dezelfde wijze van voeding wenschen nagevolgd te zien, voornamelijk wat betreft den aard der spijzen.

De militaire bakkerij te Paramaribo zoude kunnen worden belast met de levering van het benodigde brood.

De overige levensmiddelen zouden in nutara kunnen worden verstrekt, naar evenredigheid van de sterkte van ieder gezin, doch de voorbereiding aan de kolonisten zelf worden overgelaten.

Hoe lang deze voeding van Gouvernementswege zal moeten duren, is niet vooraf vast te stellen, daar dit natuurlijk afhangt van den meer of minder spoedigen groei der aardvruchten en tuingewassen. Ten minste 5 à 6 maanden moet men hiervoor in rekening brengen.

In het belang en tot het gemak van de kolonisten zoude men een koopman kunnen vergunnen en een winkel van huishoudelijke benodigdheden op de nederzetting te houden, mits het Gouvernement zich het recht voorbehoude de prijzen der koopwaren te bepalen en op de hoedanigheid een streng toezicht te houden.

Ook zou het coöperatieve stelsel van inkoop, aanbeveling verdienen.

Kolonisten, die geheel op eigen kosten naar Suriname gaan, en die in staat zijn zich uit eigen middelen te installeren, met uitzondering van den grond, die hun van het Gouvernement verstrekt wordt, zullen zich natuurlijk van meet af aan in gunstiger toestand bevinden, dan degenen, die alles in voorschot ontvangen.

Op eenigszins bemiddelde kleine boeren en handwerkslieden zoude dus voor eene eerste onderneming eerder de keuze moeten vallen, dan op onbemiddelden, die geheel ten koste van het Moederland zouden komen.

Ten slotte enkele vragen en antwoorden, betreffende de kolonie Suriname, welke voor belangstellenden van nut kunnen zijn:

1°. Waar is Suriname gelegen?

Aan de noordkust van Zuid-Amerika, tusschen de 2e en 6e graad noorderbreedte en de 54e en 57e graad westerlengte.

2°. In welke luchtstreek is het gelegen?

Geheel in de heete luchtstreek, het is een tropisch land.

3°. Hoe wordt het begrensd? En hoe groot is het?

Ten N. wordt het begrensd door de Atl. Oceaan. ten O. door Fransch Guyana (Cayenne), ten Z. door het Tumac-Humac gebergte (Brazilië) en ten W. door Britsch Guyana (Demerara).

Het beslaat eene uitgestrektheid van 2400 vierk. Geog. mijlen.

4°. Hoe is het aanzicht van het land van uit zee gezien?

De kust is over de geheele lengte laag-land; grootendeels met dicht hoog, bosch bezet, dat met springvloed onder water wordt gezet.

5°. En hoe is het aanzicht meer landwaarts in?

Van af de kust tot op ongeveer 10 uren gaans landwaarts in stijgt het land zeer langzaam en blijft het overigens vlak, met dicht, hoog bosch bezet, in zooverre het niet ontgonnen is; verder, van af Joden Savanne op den rechter-, en Carolinenburg op den linkeroever der Surinamerivier, stijgt het land vrij snel en worden heuvelketens aangetroffen, die naar het zuiden steeds hooger worden. Ook hier vindt men bijna onafgebroken dicht en hoog bosch.

6°. Waaruit bestaat de bevolking van Suriname?

De oorspronkelijke bevolking, de Indianen, zijn grootendeels verdwenen, de weinigen die er nog zijn, leven in groepen verspreid in het binnenland. De hoofdbevolking bestaat uit negers, kleurlingen, Europeanen, Britsch-Indische immigranten, Javanen, Chineezers en andere vreemdelingen, te zamen niet meer dan 60,000 zielen tellende.

7°. Welke taal wordt er gesproken?

De regeeringstaal is natuurlijk het Nederlandsch, dat op de scholen onderwezen, door de meeste inwoners verstaan en te Paramaribo in hoofdzaak gesproken wordt; onder elkander spreken de negers en de arbeidende klasse meestal Neger-Engelsch, een mengelmoes van Engelsche, Portugeesche, Nederlandsche- en Indiaansche woorden.

8°. Welke verkeerswegen vindt men in Suriname?

De landwegen, meestal communicatiewegen genoemd, vindt men langs de beide oevers van alle rivieren, waar plantages zijn aangelegd. Deze wegen waren in den slaventijd, toen meer plantages dan thans in cultuur waren, beter onderhouden; zij zijn niet overal voor voertuigen geschikt.

Het goederen- en passagiersvervoer vindt bijna uitsluitend langs de waterwegen door middel van stoombooten en roeivaartuigen plaats.

Brede stroomen, kleine rivieren, kreeken en enkele verbindingskanalen doorsnijden het land in velerlei richtingen en zijn het geheele jaar door bevaarbaar, uitgezonderd in de bovenlanden, in het hartje van den drogen tijd.

Spoor- en tramwegen zijn thans in aanleg.

9°. Welke is de hoedanigheid van den grond?

De grond is over het algemeen zeer vruchtbaar, in het lage land gevormd door rivier- en zeeklei, met een dikke humuslaag bedekt.

In de bovenlanden bestaat de bodem uit verschillende grondgesteenten, eveneens met een flinke humuslaag bedekt.

10°. Welke zijn de voortbrengselen van het plantenrijk?

Het plantenrijk spant in Suriname de kroon. De grond brengt alle tropische boom-, struik- en aardvruchten voort, en wel in zeer ruime mate, mits men er de vereischte zorg aan besteed.

In de bosschen vindt men velerlei uitstekende houtsoorten, waaronder scheepstimmerhout zoodat als verschillend materiaal voor het bouwen van huizen en het vervaardigen van meubelen.

Onderscheidene soorten moesgroenten kunnen er geteeld en bloem- en heestergewassen gekweekt worden.

11°. Hoe is het gesteld met het dierenrijk?

Het dierenrijk is er niet zoo veelzijdig vertegenwoordigd, als in andere tropische landen. Verscheurende dieren worden er slechts weinig aangetroffen; in de bovenlanden houdt een klein soort tijgers verblijf, doch slechts zeer zeldzaam wagen deze zich in de bewoonde streken.

Wilde katten en honden, onderscheidene soorten van apen en miereneters houden in de bosschen zich op, ook viervoetig wild als tapirs, herten, bosch- en waterzwijnen, hazen, konijnen en schildvarkens, welke allen een zeer smakelijk vleesch opleveren.

Van de tamme diersoorten vindt men er paarden, runderen, ezels, varkens en enkele geiten, alsmede onze gewone huisdieren.

De vogelwereld biedt eene rijke verscheidenheid aan van land- en watervogels, zoodat wilde

als tamme, nuttige en schadelijke.

Zoodat zoetwater- als zeevisch is er overvloedig, doch van de vischvangst wordt nog weinig werk gemaakt.

Slangen en hagedissen, waaronder gelukkig niet veel vergiftige, worden er veel gevonden.

De insectenwereld is er, evenals over geheel Amerika, zeer ruim vertegenwoordigd, waaronder veel gedierte, dat voor den landbouw hoogst nadeelig is, zooals de mieren; alsmede andere, die den mensch het leven veronaangenamen zooals: muskieten, mompieren, aardvlooiën, kakkerlakken, duizendpooten, en meer andere.

12°. Wat levert het delfstoffenrijk op?

Het delfstoffenrijk van Suriname is weinig bekend. Zoodat gedegen als stofgoud wordt er veel gevonden, vandaar een tak van nijverheid die jaar bij jaar in omgang toe neemt en vele vreemdelingen naar het land trekt.

Eerst over eenige jaren, wanneer de onlangs opgerichte maatschappijen tot onderzoek van het delfstoffenrijk hare bevindingen wereldkundig maken, zal men met zekerheid een oordeel over den rijkdom van metalen en andere delfstoffen kunnen vellen.

13°. Hoe is het met de seizoenen gesteld?

Men heeft in Suriname twee droge- en twee regenseizoenen, die elkander als volgt afwisselen: de lange, droge tijd begint in de 2e helft van Juli en duurt ongeveer 4 maanden, dan volgt de kleine regentijd van midden November tot midden Januari, vervolgens de kleine droge tijd van midden Januari tot midden Maart en daarna de groote regentijd van midden Maart tot ongeveer de 2e helft van Juli.

Deze seizoenen zijn, evenals overal elders, dikwijls zeer ongelijk van duur en veroorzaken daardoor veel nadeel aan den landbouw.

14°. Welke is de gemiddelde warmte?

De gemiddelde warmte is er evenals in andere tropische en laag gelegen landen, vrij hoog en van dien aard, dat het voor Europeanen niet geraden is op het midden van den dag in de zon veldarbeid te verrichten; zij wisselt af van 70° F tot 80° F.

Gelukkig wordt de warmte getemperd door den verfrisschenden en gezondheid-aanbrengenden zeewind, die van des ochtends 10 uur tot laat in den avond waait.

Landwinden, die in den drogen tijd de miasma van uitdrogende plassen en moerassen aanvoeren, zijn voor de gezondheid nadeelig.

15°. Welke zijn de voornaamste middelen van bestaan voor de bevolking?

De uitoefening van den grooten landbouw op de plantages, die van den kleinen landbouw op de gronden, alsmede het bewerken van de goudvelden.

16°. Zou Suriname een geschikt land zijn voor kolonisatie met landgenooten?

Ja, mits een dergelijke onderneming degelijk voorbereid worde en men een goede keuze doe van de plaats, waar men zich vestigen wil.

17°. Welke voordeelen biedt Suriname boven andere tropische landen, met betrekking tot dusdanige kolonisatie aan?

De navolgende:

a. De korte afstand waarop Suriname van het Moederland (Nederland) is verwijderd, per Kon. West-Ind. mail duurt de reis 17 dagen.

b. De omstandigheid, dat Suriname eene Nederlandsche kolonie is, dat men aldaar volgens Nederlandsche wetten geregeerd en de Nederlandsche taal er algemeen gesproken wordt.

c. Het ontbreken van eene inlandsche bevolking, op welke wij het land veroverd hebben en die ons dus het bezit er van zoude kunnen betwisten.

De bevolking bestaat uit de afstammelingen van de door onze voorouders ingevoerde neger-slaven en uit de door kruising met Europeanen ontstane kleurlingen, die met ons gezag zich verzeelvigd hebben.

d. Het afwisselende van de seizoenen: 2 maal per jaar een droge- en 2 maal per jaar een regenmoesson.

e. De alom bekende vruchtbaarheid van den bodem en de bosschen.

f. Het nimmer voorkomen van gewelddadige natuurverschijnselen, als: vulkanische uitbarstingen, aardbevingen, orkanen, wolkbreuken, of zeevloed.

18°. Welk gedeelte der kolonie komt het meest voor eene kolonisatie in aanmerking?

Hiervoor is het land, dat nabij de stad Paramaribo is gelegen, het meest aan te bevelen, hoewel uit een oogpunt van gezondheid een hooger gelegen zandgrond, bijv. die aan de Parakreek, verkieselijker is.

19°. Is het raadzaam, dat gezinnen afzonderlijk zich in Suriname vestigen, zooals veelal in Noord-Amerika geschiedt?

Neen; aaneensluiting van gezinnen is hier bepaald noodzakelijk, zoowel uit een financieel, als een moreel oogpunt.

Men zal dikwijls elkanders steun noodig hebben; eendracht maakt macht.

20°. Bestaan er bepalingen, volgens welke aan kolonisten land kan worden verstrekt uit 's Rijks domein?

Ja, indien de publicatie van 1 Augustus 1863 nog van kracht is. Zij genieten alsdan tevens zes jaren vrijdom van belasting en als zij gedurende twee jaren bewezen hebben, dat zij hun grond goed kunnen bebouwen, worden hun daarop eigendomsrechten verleend.

T. ALMEROOD,

Oud-officier der Artillerie,
die gaarne bereid is aan belangstellenden desgewenscht nadere inlichtingen te geven.

Cruquiusweg 8 Amsterdam.

Pers-kroniek.

Inhoud: de Indische gids door „van Dag tot Dag“ in het Algemeen Handelsblad tot de orde geroepen. — Een kwaadaardig artikel van Aquinaldo d'Insulinda over het regiem van Heutz in de Kroniek. — Een curieuse Circulaire door W. P. Maclaine Pont in het Utrechtsche Dagblad besproken. De Nieuwe Courant en het Algemeen Handelsblad over de beschuldigingen door Dr. Paasche in den Duitschen Rijksdag tegenover indische ambtenaren uitgebracht.

Het Algemeen Handelsblad is boos, ernstig boos op de Indische Gids. En wel omdat het indische tijdschrift (in het Januari-nummer) de „onpartijdigheid“ van het Amsterdamsche orgaan ten opzichte „der indische europeesche landsdienaren“ verdacht heeft gemaakt. Deswege wordt dan ook de Indische Gids beknord.

Op een toon van een vader, die ontevreden is over het gedrag van zijn jongste spruit geeft het blad aan zijne ontstemming lucht. Het heeft een „ernstig woord“ over de Indische Gids te zeggen. Aldus vangt de boetpredicatie aan, waarin dan vervolgens verteld wordt hoe men netjes polemiseren kan zonder dat men genoodzaakt wordt — zonder verdere plichtpleging de discussie te staken. Ter overtuiging van de lezers van het Algemeen Handelsblad, hoe snood het indische tijdschrift zich wel tegenover het orgaan van den heer Boissevain gedragen heeft, geeft het blad tal van „toelichtingen“, welke in hoofdzaak hierop neder komen, dat het maandblad uit de talrijke indische artikelen van het Handelsblad telkens buiten verband van het geheel zinsneden aanhaalde en daartuit een verkeerde conclusie trok. Het gebruikelijke systeem dus als men iemand wil afmaken en dat des te meer kans van slagen heeft als het slachtoffer een zeker talent bezit om van twee walletjes te willen eten. Dan zijn de meest schitterende resultaten vooruit gewaarborgd.

In hoever nu de Gids hierin geslaagd is kunnen wij niet uit maken, daar wij dan de aangehaalde artikelen van het Handelsblad zouden moeten nalezen waartoe ons het materiaal ontbreekt. Dit zij dan ook zooals het blad zoo juist en terecht opmerkt aan de lezers van het Amsterdamsche orgaan overgelaten. Genoeg zij dat het blad tegenover het beweerde te kort aan waardeering ten aanzien der indische ambtenaren op de griefpostjes onder dit hoofd in zijn boeken aangetekend wijst, waaruit moet blijken dat de beschuldiging van nul en geener waarde is. Gansch een serie van pluimpjes indertijd door het blad aan het adres der indische ambtenaren gericht worden in dit lijstje opgesomd, waarbij dan tevens de naive verbazing wordt uitgesproken, dat in de beschuldigingen hiervan geen woord is gerept. Het blad besluit met te zeggen:

„Waar De Indische Gids in zijn philippica tegen ons dit alles verzwijgt, ontzinkt ons de lust hem verder te woord te staan. Wij zullen voortgaan, onze lezers naar beste weten in te lichten — onverschillig wat De Indische Gids uit onze woorden zal gelieven te halen.

Maar . . . . het doet ons toch leed, dat het tijdschrift, door Van Kesteren opgericht om de belangstelling in Nederland voor Indische zaken op te wekken en de ware belangen van Indië te bevorderen, thans gekomen is op een standpunt, waaraan Van Kesteren wel nooit zal hebben gedacht.”

Met deze gloriouse herdenking van den heer Van Kesteren zou het blad ook wel eens abus kunnen hebben. Immers vergeleken bij de groene zeep waarmede deze scherpzinnige en strijdvaardige polemist — dezelfde varkentjes pleegde te wassen — in oude jaargangen van De Indische Gids kan men zich nu nog verlustigen met de lectuur van zijn puntige artikelen — is het waschmateriaal door den redacteur van de Gids thans gebruikt als het ware luxe, ja geparfumeerde zeep en in zooverre is het Handelsblad dus in een beslist gunstige positie. Wat niet wegneemt, dat deze geheele polemiek onwillekeurig aan de herhaalde klachten van den heer van Kol en van anderen doet denken, die zich ten opzichte van het Handelsblad meenden te moeten beklagen, omdat het blad naar hun meening hetzelfde systeem toepaste, waarover nu dat blad zelf zoo slecht te spreken is.

* * *

Met het hevig en groot enthousiasme van generaal van Heutz, den tegenwoordigen landvoogd, is het in de pers bijna absoluut *abis per kara*. Er begint langzamerhand een geweldige storm tegen den gouverneur-generaal op te steken; een oppositie die nu onze binnenlandsche politiek in het teeken van het „blanco“ staat, meer kans op succes heeft dan bij normale politieke verhoudingen. Het regent dan ook aanklachten tegen den landvoogd, en het „regiem van Heutz“ is reeds een uitdrukking die vaste beteekenis gekregen heeft. Allerlei feiten worden daarbij opgesomd ten bewijze, dat deze keuze om het maar zacht uit te drukken: niet gelukkig is geweest. Ten aanzien van het bestuur van van Heutz heeft zich wel is waar nog geen wel gefundeerde *communis opinio* gevormd, maar het materiaal daarvoor stapelt zich meer en meer op en lang zal het niet meer duren of een zoodanige overtuiging zal zich bij de massa van het volk gevestigd hebben. En dan staat het te vreezen, dat de indische politiek en de belangstelling van het nederlandsche publiek in koloniale zaken in sterke mate zal beheerscht worden door de vraag: vóór of tegen van Heutz.

Nu reeds is het schering en inslag bij veel wat uit Indië over deze aangelegenheid naar Nederland wordt geschreven. Zelden echter namen wij kennis van een artikel zoo scherp tegen het bewind van den gouverneur-generaal gericht als in de *Kroniek* van 13 Januari jl. gepubliceerd en ondertekend: Aquinaldo d'Insulinda.

Met ongekende vinnigheid bestrijdt de schrijver het bestuur van den tegenwoordigen landvoogd. Hij is een „geweldenaar“, een „creatuur van de clericale bende in Nederland“, wordt gesteund door een „verkocht dagblad“ en in dien trant troeft deze heer er verder op los. Er blijft geen stuk aan den gouverneur-generaal meer heel. Aan kwaadaardigheid zou het moeilijk zijn de schrijver te overtreffen. Onmiddellijke terugroeping van van Heutz acht hij dan ook zeer gewenscht, maar hij vreesst met grooten vreeze dat de minister van koloniën daar geen ooren naar zal hebben. Immers — altijd volgens de schrijver van het artikel in de *Kroniek* moet H. M. de Koningin aan minister Fock de voorwaarde gesteld hebben om „van Heutz in Indië zijn gang te laten gaan“. Aan het „Hof van Jan Vlegel“ m. a. w. door de omgeving van den landvoogd wordt dit praatje ijverig gecolpenteerd. Nu zijn twee gevallen mogelijk: of het is waar, of het is niet waar.

Voor de onwaarschijnlijkheid pleit het feit dat reeds meermalen het „gepassementeerde schuim“ — om zoo'n uitdrukking te vinden moet men wel in een extra kwade bui zijn — „allerlei gevleugelde woorden“ heeft verzonnen welke later „canards“ bleken te zijn.

Voor de waarschijnlijkheid, zegt de schrijver, pleit echter het feit dat de „adelijke volksparasieten“ in de omgeving van H. M. veel met van Heutz op hebben ergo de meening der Koningin ten faveure van van Heutz hebben beïnvloed, als dat hij zelf verkeerd acht. Hij meent dan ook dat de onzekerheid bij deze niet lang gehandhaafd kan blijven” . . . .

„Indië tot dusver onmachtig om zijne belangen te doen voorstaan door zelfgekozen afgevaardigden, moet zich geheel toevertrouwen aan de eerlijkheid en het billijkheidsgevoel van door moederlandsche kiezers naar 's Lands vergaderzaal afgezonden vertegenwoordigers. Het roept thans om een onverdacht blijk van goeder trouw jegens en belangstelling in het lot van zijn miljoenen ingezetenen in den vorm van eene interpellatie, waardoor een eind zou worden gemaakt aan de onzekerheid, omtrent hetgeen het in de naaste toekomst boven het hoofd hangt. Wie der Hoogmogenden voelt roeping, om den hand-schoen op te nemen voor het verdrukte Grooter-Nederland? Of moeten wij hier in alle opzichten blijven bewoners van een wingewest, en dus gens taillables et corvéables à merci, voor wie het van geen belang wordt geacht, om kennis te dragen van hetgeen omtrent hen is beslist?”

Er is zeker veel in dit geharnast artikel dat ernstige overweging verdient. Als *stimningsbild* heeft het zeker waarde. Maar overigens dat een nonsens. Bv. van Heutz *persona grata* bij de adellijke volksparasieten! — En nog mooier: van Heutz „creatuur“ van de „clericale bende“! — Aquinaldo d'Insulinda blijkt niet erg goed op de hoogte te zijn van hetgeen er in regeeringskringen ten tijde van de benoeming van den tegenwoordigen landvoogd, omging, anders had hij deze mogelijkheden „wel dadelijk ingedeeld bij de canards“ van „het gepassementeerd schuim“, dat „bij het Hof van Jan Vlegel rondloopt“.

* * *

Mr. P. Maclaine Pont maakt in het *Utrechtsch Dagblad* van 21 Januari eenige kantteekeningen op een curieuse circulaire van den directeur van financiën, waarin beslist wordt, dat de bedrijfsbelasting ook geheven zal worden van hen, die een beroep maken van het uitzetten van hun geld op hypotheek. Dit nu acht de schrijver onwettig.

„Het komt mij voor, zegt hij, dat de directeur hierdoor de schatkist verrijkt met onrechtmatig geheven belasting, want de inkomsten, verkregen door het uitzetten van geld, met of zonder hypotheek, zijn nimmer inkomsten uit een beroep verkregen, tenzij men te doen heeft met personen, die zich belasten met tegen beloning geld van anderen uit te zetten: commissaires; doch die worden hier blijkbaar niet bedoeld.

Het is buitendien duidelijk, dat de opvatting van den directeur en van zijnen ambtsvoorganger tot willekeur moet leiden.

Immers wanneer zoude de rentenier gezegd kunnen worden zijn beroep te hebben aangevangen? Licht het criterium in de hoegrootheid van de door hem uitgezette kapitalen? Zoo ja, welk bedrag is de grens? Licht het in het aantal der door hem gesloten hypotheeken? Zoo ja, hoeveel hypotheeken moet men afgesloten hebben, hoeveel personen moet men zonder hypotheek geld geleend

hebben, wil men gezegd worden overgegaan te zijn tot het maken van het beroep van uitzetten van geld?

Als een rijke Chinees een miljoen hypotheek tegen 5 pct. geeft op een particulier land, dan zal zelfs de meest fiscale ambtenaar toch niet beweren, dat hij die slechts eens geld heeft uitgeleend, daarvan een beroep maakt.

Doch als een hadjie 1000 postjes van f 5 tegen 2 pct. rente in de maand heeft loopen, is het dan nog geen beroep? Zoo ja, ontspringt dan het miljoen den dans en moeten de f 5000 betalen?

De Regeering geve toch niet in Indië het voorbeeld van chicaneren! Wil zij, zoo besluit hij, die inkomsten treffen, dan ligt de royale koninklijke weg der wetgeving open en versmade zij het geknoei met circulaire, als nu weder deze!

* * *

Eenigen tijd geleden werd door den heer Dr. Paasche in den Duitschen Rijksdag op weinig vleierende wijze over onze indische ambtenaren gesproken. Heer docter beweerde o. m. dat de Duitsche koloniale ambtenaren torenhoog boven die in vele andere kolonies uitsteken. Woordelijk zeide hij:

„Ik herinner er aan, dat de Oeganda-spoorweg 120 miljoen Mark heeft gekost en dat daarvan niet minder dan 40 miljoen Mark moeten zijn verduisterd, hetgeen bij het thans hangende rechtsgeding moet blijken. In vele Fransche, Engelsche en Hollandsche koloniën worden door sommige ambtenaren onrechtmatige inkomsten verworven, of om een Duitsch woord te gebruiken: gestolen. Zelfs de eerlijke „Mijnheers“ van Holland maken hier geen uitzondering. Het is bekend, hoe men ook daar ambtenaren heeft gehad, die, in korten tijd, hoewel hun inkomens slechts duizenden bedroeg, zich miljoenen verwierven.”

En nadat door den vrijzinnige Gothein en den socialist dr. Südekum den spreker op het onvoegzame zijner woorden was gewezen, zeide dr. Paasche wederom, zijn beschuldigingen van daareven nog eens onderstrepend:

„Het verheugt mij nog gelegenheid te hebben, te zeggen, wat ik heb gemeend, dat in de Spaansche koloniën (*uitroep links*, — ik kom straks nog op Holland terug) laat mij slechts uitspreken — dat in de oude Spaansche koloniën iedere ambtenaar het eigenlijk voor zijn plicht hield, zich op kosten der gemeenschap te verrijken. Dit zal een ieder die de toestanden kent, mij toegeven.

Ik heb verder gezegd, dat er onder de Hollandsche koloniale ambtenaren, veelvuldig dergelijke lieden geweest zijn — natuurlijk zijn niet alle ambtenaren van zulk een slag, er zijn vele eerlijke en brave lieden daaronder; maar inderdaad zijn mij voorbeelden genoemd, die onwederlegbaar zijn, van lieden die met een betrekkelijk gering traktement uitgezonden na enkele jaren met een vermogen van honderdduizenden zijn teruggekeerd. Deze toestanden zijn algemeen bekend. Ik wil hiermede — dit zij ter geruststelling van den heer Gothein gezegd — nog geen oorlog tusschen Holland en Duitschland uitlokken, noch onze Hollandsche naburen grieven. Maar ik geloof het recht te hebben onze beambten tegenover die van andere staten te stellen (*Zeer juist! rechts*).

Op deze uitlatingen — het is niet te verwonderen — hebben de *Nieuwe Courant* en het *Algemeen Handelsblad* vuur gevat.

Terecht merkt de *Nieuwe Courant* van 22 Januari op, dat de onhoffelijke wijze waarop Dr. Paasche zich over ons uitliet, onaangenaam aandoet. Indien Dr. Paaschen het goed vindt over ons in den Rijksdag als de „mijnheers“ te spreken zonden wij over de Duitschers in de Kamer over de „Moffen“ kunnen spreken. En hoe zou dat in Duitschland opgenomen worden? Maar de beschuldigingen — en dat is erger — blijven, en daarom dringt het blad er krachtig op aan, dat deze zaak in de Kamer zoo spoedig mogelijk ter sprake wordt gebracht.

„Aan den goeden naam van ons Indisch bestuur, zegt de *N. Ct.*, en van de ambtenaren die er de organen van zijn, is ons in Nederland veel gelegen en onze nationale waardigheid gedooft niet, dat zij als wrijfpaal worden gebezigd door buitenlandsche staatslieden, die geen dergelijke middel bij de hand hebben om de eigen landsdienaren in de lucht te steken dan een verguizing van die hunner naburen.”

Ook het *Algemeen Handelsblad* is van deze meening maar merkt op grond van de hierboven afgedrukte aanhalingen van Dr. Paasche op, dat hier ruimte bestaat voor twijfel of de spreker den tegenwoordigen of den verleden tijd bedoeld heeft.

Uit de opmerking omtrent „oude“ Spaansche koloniën zou men kunnen opmaken, dat hij op vroegere lang verdwenen toestanden het oog had, gelijk ook onder het bestuur der O.-I. Compagnie zeker voorkwamen.

In zijn tweede rede sprak hij ook omtrent de Nederlandsche ambtenaren in den verleden tijd, maar in de eerste gebruikte hij den tegenwoordigen tijd. De vergelijking met de huidige Deutsche ambtenaren heeft echter alleen dan zin wanneer het tegenwoordige bedoeld is.

En dan acht het blad het hoogst ergerlijk, dat dergelijke beschuldiging zoo botweg geuit is en zulke toestanden als „algemeen bekend“ worden voorgesteld. Daarom dringt het dan ook met de *N. Ct.* op tegenspraak aan.

Hierbij onzerzijds slechts één opmerking: gelooft men nu werkelijk het kwaad effect van dergelijke uitlatingen, waarmede slag op slag de publieke opinie in het buitenland over ons land en zeer speciaal over onze koloniën wordt vergiftigd — een ieder, die niet al te naïf is, ziet daar een zeker systeem in — te kunnen neutraliseren door een interpellatie in de kamer en een ministerieele verklaring?

Wij hebben zeer weinig vertrouwen in dit middel, maar zoolang men hier over geen andere middelen be-

De samenhang der verschillende inrichtingen van onderwijs wordt in de officieele verslagen kort en zakelijk aldus uiteengezet, dat er zijn:

a. Inrichtingen, welke leercurfus geheel overeenstemt met de voorschriften van het Departement van Onderwijs of van de universiteit, en die hetzij onder de inspectie van het Departement staan, hetzij geregeld leerlingen onderwerpen aan de openbare examens, gehouden van wege het Departement of de universiteit. Deze inrichtingen worden openbare genoemd, doch kunnen zoowel onder ambtelijke als onder particuliere leiding staan. In het laatste geval verkeerden o. a. de "aided schools", welke subsidie genieten van het Gouvernement dan wel van plaatselijke of gemeentelijke raden, en een voorname plaats innemen in het stelsel van onderwijs in Madras, Bengalen en andere provinciën. 1)

b. Inrichtingen, welke aan voorschreven voorwaarden niet voldoen, en daarom als particuliere worden aangemerkt. (42608).

In het algemeen gesproken is het onderwijs verdeeld over 3 trappen van inrichtingen n.l.:

1. Lagere (primary)-scholen, die alleen beëogen te leeren lezen, schrijven en verder die elementaire kennis, welke een landman in staat kan stellen om zijn eigen zaken te behartigen;

2. Middelbare (secondary)-scholen, verdeeld in engelsche en inlandsche. Tot de eerste behooren die, waar aan alle scholieren, dan wel in elk geval aan die der hoogere klassen het engelsch wordt onderwezen; wordt het engelsch niet onderwezen, of wel is het onderricht in die taal facultatief, dan tellen de scholen onder de inlandsche. 2)

3. Colleges, d. z. die inrichtingen waar zij, die het admisse-examen voor de universiteit hebben gepasseerd, studeeren voor de verdere examens, welke moeten worden afgelegd om een graad te behalen.

Buitendien zijn er dan nog onderscheidene inrichtingen van bijzonderen aard, zoowel "colleges" als "schools", die meendeels van bestuurswege worden beheerd, behoudens uitzonderingen, welke voornamelijk betreffen de rechtskundige cursussen aan particuliere scholen en de ambachtsscholen. In het laatste 5-jarig onderwijs verslag vindt men onder dit hoofd besproken, behalve inrichtingen van de 2 evengenoemde soorten, ook nog zoodanige voor geneeskundige studien; de opleiding tot civiel, mechanisch of elektrisch ingenieur; landbouwkundig onderricht; het klaarmaken van candidaten voor de ondergeschikte rangen van den veterinaire dienst; id. voor den dienst van het bosch wezen (o. a. op de Keiz. boschbouwschool te Dakra Dun, in het Himalaya geb.); den handel en de kunsten.

Het onderwijs aan europ. kinderen is langen tijd van bestuurswege verwaarloosd, doch wordt thans beheerscht door de z.g. Bengal code. van 1883, gewijzigd o. a. in 1895, wier bepalingen ook daar, waar de code zelve niet van kracht is, worden nagevolgd. Als europ. scholen staan nu te boek die, welke leerlingen alle of voor een bepaald percentage als minimum, om europ. ouders zijn; wordende daarbij als Europeanen aangemerkt allen, zoo van zuiver europ. als van gemengd bloed, die de europ. wijze van leven bij voortdurend volgen. Intusschen komt het vaak voor dat europ. kinderen een school voor inl. bezoeken, evengoed als het omgekeerde het geval is. Nagenoeg

alle europ. scholen staan niet onder ambtelijk beheer, doch worden gesubsidieerd. Vooral om pecuniaire redenen brengen de meeste europ. kinderen het niet tot universitair onderwijs. 1)

De beschikbaarstelling van beurzen is zeer uitgebreid. Zij loopen uiteen van R. 2 per maand voor een leerling eener primary school, tot £ 200 per jaar voor voltooiing van studie in Engeland.

Opmerkelijk is van dit Britsch-indisch onderwijs-systeem de plaats die daarin is toegekend aan de opvoeding der vrouw. In aanmerking genomen dat onder de voor-Indiërs in het algemeen, de hoogst ontwikkelde zelfs niet uitgesloten, de meening heerscht dat eene zedige vrouw beter doet zich niet in te laten met de kennis van lezen en schrijven, mag het zeker niet onbevredigend heeten, dat volgens de geraadpleegde statistieken in 1903/4 toch 515,296 vrouwen en meisjes onderwijs genoten. In genoemd getal zijn begrepen 284 vrouwen, die z.g. "colleges" volgden; en, alhoewel de meeste het niet zoo ver brengen, zijn er toch voorbeelden van dat indische vrouwen een academischen graad behaald hebben 2). De zending heeft hiertoe veel bijgedragen, en op het voorbeeld van Engelse dames hebben langzamerhand ook inboorlingen zich toegelegd op het geven van huis-onderricht aan vrouwen en meisjes. Vermelding verdienen hier tevens de bemoeiingen van de markiezin van Dufferin en Ava ter bezorging van vrouwelijke geneeskundige hulp aan de indische vrouwen. Door hare zeden verplicht: zich het raadplegen van mannelijke deskundigen te ontzeggen, zijn de indische vrouwen dikwerf ten prooi aan veel leed hetwelk te lenigen zou zijn. De door genoemde edelvrouw gestichte, en door alle latere echtgenooten van onderkoningen gesteunde vereeniging nu, heeft ten doel om op de ruimste schaal gelegenheid te geven tot onderrichting en opleiding van vrouwen in Indië voor geneeskundige, pleegzuster en vroedmeesters; om onder vrouwelijke directie armen-apotheken en ziekenhuizen te stichten voor de verpleging van vrouwen en kinderen; om vrouwenzalen onder vrouwelijke leiding te openen in bestaande zieken-inrichtingen; om vrouwelijke geneeskundigen en helpsters te verschaffen aan bestaande ziekenzalen voor vrouwen; en om geschoolde verpleegsters en vroedmeesters beschikbaar te stellen ten behoeve van vrouwen in ziekenhuizen en in particuliere woningen. Een der grondregelen van de vereeniging, wier werkzaamheid zeker bevordert is door de groote vatbaarheid der Voor-Indiërs voor de heilkunst en de geneesmiddelen praktijk, is, dat zij zich volstrekt niet inlaat met den godsdienst, en dat hare ondergeschikten zich nimmer mogen mengen in geloofsaangelegenheden van het volk. Zoowel het Gouvernement als de inlandsche heerschers hebben aan deze beweging daadwerkelijken steun verleend; en in 1900 bezat de vereeniging reeds 235 armen-apotheken en hospitalen, terwijl aan meer dan 1½ mill. vrouwen en kinderen hulp werd verleend. Er kon beschikt worden over 33 hoog ontwikkelde vrouwelijke geneeskundigen, 73 hulpeelmeesters en een talrijk hospitaalpersoneel, terwijl 354 3) vrouwen het onderwijs aan de onderscheidene geneeskundige scholen volgden.

Behalve de universiteiten te Calcutta, Madras en Bombay, die in 1857 zijn gesticht, is in 1887 nog eene soortgelijke instelling in het leven geroepen te Allahabad voor de N. W. Provincies; terwijl in 1882 eene dito is opgericht te Lahore, voor de Punjab, die, bij uitzondering, uit de examengelden nog een college bekostigt voor oostersche studie. Graden worden verleend in kunsten of wetenschappen (in de laatste niet te Madras), rechten, geneeskunde en voor civiel-ingenieur. (In geneesk. en voor civ. ing. niet te Allahabad); terwijl te Madras dan nog een cursus voor het onderwijsvak, en te Bombay voor landbouwkunde bestaat. De admisse-examens staan open voor iedereen en vorderen niet meer kennis dan een jong mensch van 16 jaar in Engeland gewoonlijk bezit. Zij omvatten het engelsch, eene klassieke of landstaal, geschiedenis, aardrijkskunde, wiskunde, en te Madras en Bombay ook de beginselen der natuurkunde. De candidaten zijn gewoonlijk 16 à 18 jaar oud. Na 2 jaren kan een voorloopig en na 4 jaren het beslissend examen voor bachelor worden gepasseerd. Voor het bekomen van den hoogsten graad wordt alsdan nog eenmaal examen gevorderd 4).

(Wordt vervolgd).

1) Onderwijs-inrichtingen voor europ. kinderen 1901/2.

Subject.	Madras.	Bombay.	Bengal.	Punjab.	Central Provinces.
Vernacular language.	9 1/6	10	5	7 1/2	12 1/2
English.	9 1/6	—	—	—	—
Persian.	—	—	—	2 1/4	—
Arithmetic.	4 1/6	8	4	8 1/4	7 1/2
Geography.	2 1/2	6	3	1 1/2	6
History.	—	—	3	—	—
Science and sanitation	—	3	3	—	—
Object lessons.	—	—	3	1 1/2	1 1/2
Drawing.	—	3	3	—	3
Physical exercise.	2 1/2	3	3	3	2 1/2
	27 1/2 a	33	27	24	33

a. inclusive 1 2/3 hour weekly examination.
b. inclusive 3/4 hour mensuration.

HIGHEST CLASS OF TYPICAL RURAL SCHOOL.

Subject.	Assam.	United Provinces.
Reading.	6	8
Writing.	5	5
Arithmetic.	7	9 1/2
Geography.	3	—
Sanitary or physical science.	3	1 1/2
Kindergarten.	2	—
Drawing.	4 a	—
Physical exercise.	3	4
	33	27 1/2 e

a. incl. 2 hours modelling.
b. geogr. and agricult.
c. this is the course for half-timers.
d. incl. mensuration.
e. in addition 3 hours weekly examination.

Naar aanleiding van het ook in onze berichten overgenomen opstel van een *Javaan* in 't *Bat. Nbl.* over de **benoembaarheid van inlanders**, tot de door Europeanen bekleede staatsambten, acht **A. A. v. U.** het een dwaasheid, te beweren: "dat het er niet toe doet of de inlander den Indo als European of als inlander beschouwt. Z. i. doet dat er *wel* toe. Het is echter voor de onderhavige vraag slechts één der zeer vele factoren, die bij de beantwoording er van gewicht in de schaal kunnen leggen, doch allerminst een *allesbeheerschende* factor. Van bijna evenveel gewicht toch is z. i. den tweede vraag: hoe beschouwt de European den Indo? En van véél meer gewicht is een derde vraag: hoe beschouwt de Indo zichzelf?"

"Zowel in onze wetten als in ons maatschappelijk leven en de vele vertakkingen daarvan loopt thans de scheidingslijn zóó, dat de Indo bij den European is ingedeeld en *niet* bij de Inlanders. De European beschouwt den Indo *niet* als een bevoorrecht inlander." En de Indo beschouwt zich zelve dan ook zeer zeker in 't geheel niet als zoodanig.

"En nu is de groote vraag, waarover *een Javaan* heenglijpt, deze: Zal een inlander, die controleur, officier of rechter wordt, zich zelve ooit als European beschouwen, in dezelfde mate, als waarin een Indo zulks doet? Zal hij zichzelf ooit in dezelfde mate beschouwen als uitgetreden uit de inlandsche samenleving? Zal hij zich zelve ooit beschouwen als iemand, die uit de *overheerschten* geheel en al met lichaam en ziel is overgegaan naar de *heerschers*?"

"Kan *een Javaan* deze vragen bevestigend beantwoorden, en dat bevestigende antwoord afdoende staven, dan krijgt zijn redeneering waarde. Eerder niet."

O. i. hangt alles af van het standpunt waarop men zich plaatst tegenover den inlander. Wij gaan meer met de zienswijze van *een Javaan* mee.

Dat de inlandsche toestanden op Java veranderen ziet men aan het volgende:

geene gezeten instellingen met eigen geschiedenis, overleveringen en leeraarscorps. Verzamelingen van zalen voor voordrachten en klas-sonderricht, en van laboratoria, worden zij door geen onderlinge band bijeen gehouden, noch door verwantschappelijke vereering aan de universiteit."

In het rapport der Universities Commission van 1902, eveneens straks nog te bespreken, wordt omtrent de "colleges" gezegd:

"Na een groot aantal van deze inrichtingen te hebben bezocht, gevoelen wij geene neiging om te bevestigen het afkeurend oordeel, hetwelk soms over ons universitair onderwijs is uitgesproken. Vele "colleges" beschikken over de diensten van bekwaame en toewijdende leeraren; en wij beschouwen de studeerenden niet als eene klasse van personen die zoowel natuurlijke aanleg als ijver missen. Bij vergelijking van onze gegradeerden met die van andere academiën, moet in het oog worden gehouden dat de indische student dikwijls zijn universitaire studie aanvangt op een leeftijd, waarop jongens in andere landen nog ter school gaan. Wij moeten er ook aan denken dat de indische universiteiten nog betrekkelijk kort geleden gevestigd werden, en dat hare hulpmiddelen zeer gering zijn, vergeleken bij de rijke schenkingen in Engeland en Amerika en de groote sommen door andere Regeeringen ter beschikking van hare academiën gesteld. . . . Onderwijl moeten wij toegeven dat de verworven kennis van onze ind. gegradeerden in vele gevallen onvoldoende en oppervlakkig is. . . . Na al wat tot vergoeljing kan dienen te hebben laten gelden, is het zeer teleurstellend te moeten hooren, dat de Indische B. A. niet zelden de algemeene ontwikkeling mist, die hij van noode heeft om hem geschikt te maken voor den strijd om het bestaan, of voor verder voortgezette studie."

Onderstaande opgaven geven een overzicht van de cursussen bij de universiteit te Calcutta.

Intermediate course: compulsory: Engl. 2nd language. mathem. physics and chemistry. history or logic.

optional: either logic, or physiology, or sanitary science. Course for B. A.

A Literary Engl. Philos. optional either Classic lang. history mathem.

B Scientific Engl. Mathem. optional either physic-sc. biology geology.

Course for B. Sc.: Engl. (a short essay on some scientific subject). Statics and dynamics, physics, chemistry and 2 branches to be chosen out of: physiology, botany, zoology, geology, mineralogy, hydrostatics and astronomy.

Course for M. A. Languages. The examin. includes papers on a number of text-books, questions on comparative grammar and an essay in Engl. on some subj. connected with the history or liter. of the lang.

The Engl. course includes Anglo-Saxon. In the classical lang. exam. the candidate is required to translate from and into Engl. History, 1. of Engl. 2. constitutional hist. of Engl. 3. selected period of hist. 4. polit. philos. general juris-prudence and international law. 5. polit. econ. and economic hist. 6. essay.

Philosophy psychology, logic, ethics, natural theology, polit. philos. & hist. of Ind. & Europ. Philos.

Mathem 2 courses, one in pure and the other in mixed mathem, 1st incl. subj's up to spherical trigon. theory of equations and differential calculus, 2nd incl. subj's up to rigid dynamics.

Science. In this subj, the student may specialize and take up any one of the following:

1. Chemistry. 2. heat, electr. & magn. as principal subj's, and light & sound as subsidiary subj's. 3. the above subj's with the order of importance reversed, 4. botany, 5. physiol. & zoology, 6. geol. & mineral.

Om eenig denkbeeld te geven van de uitkomsten van het universitair onderwijs volgt hier eene ras-gewijze gespecificeerde opgave van het in 1901/2 bij alle universiteiten tezamen behaalde aantal B. A. (Bachelor of Arts) en M. A. (Master of Arts) graden:

	B. A.	M. A.
Europ. & Indo;	15	1
Inl. Christ.	62	4
Hindoes } Brahm	513	33
} andere	697	71
Mohamed.	107	12
Parsis	40	4
Boedhisten	3	—
Niet gespecificeerd	4	2
	1441	127

Javaansche apanagehouders, min of meer adellijke heeren, die gronden verburen aan europeesche landhuurders, zijn bekend maar een niet-europeesche landhuurder in de Vorstenlanden was tot vóór korten tijd nog *niemals dagewesen* behalve vroeger eens, toen een kapitein Chinees landheer speelde ergens tusschen Klatèn en Prambanan. Dat was in den tijd, toen het landhuurreglement, voor de zooveelste maal omgewerkt, gewijzigd, dan wel geamplieerd, nog niet zoo'n prachtstuk van wetgeving was als het tegenwoordige, dat eerstdaags in 't museum van antiquiteiten zal worden opgeborgen, om plaats te maken voor des heeren van Rees nieuwe landhuurreglement.

Bedoelde niet europeesche landhuurder bestaat nu, ofschoon als zoodanig nog niet officieel geaccrediteerd. Het is de bekende eigenaar van racepaarden *Raden Mas Atmo di poero* te Solo, zoon van den kanselier der keizerlijke schatkist. Hij heeft de landbouwonderneming *Sambiridjo* 5 paal van de halte *Salem*, in 't district *Samboangmatjan*, afd. *Sragèn*, overgenomen en doen beheeren door een europeeschen administrateur. Bij toetreding als lid van de solosche landhuurdersvereniging zal hij, blijkens de *Sem. Ct.*, het derde javaansche lid zijn.

Aan het jongste verslag van begin December j.l. betreffende de landkolonie voor noodlijdende inlanders *Pangoengsen* ontleenen wij de mededeeling, dat er 30 Nov. j.l. in de kas een saldo groot f 181.66½ aanwezig was en dat de uitgaven over de afgelopen maand f 457.48½ hebben bedragen. Door verschillende ontvangen giften was mejuffrouw *M. Jansz* in staat gesteld ongeveer 4 bouws sawah in den omtrek te huren, die bewerkt zullen worden door eenige opgezetenen, welke dan de helft van de opbrengst ontvangen, terwijl de andere helft aan de weezen en behoeftigen zal worden uitgekeerd.

Door de goede zorgen van het Hoofdbestuur der vereniging *„Oost en West“* te 's Gravenhage, die den overtocht betaalde voor mejuffrouw *Slagter*, kwam eene nieuwe hulp uit Nederland zich eveneens aan de belangen onzer kolonie wijden. Het aantal opgezetenen bedraagt thans 127; de gezondheidstoestand is bevredigend.

De kwestie: **Inlanders bij de rechterlijke macht** brengt nog heel wat pennen in beweging. Mr. *Schimmel* is in zijn jongste *Kronijk* in de *N. Soer. Ct.*, al heel slecht te spreken over de mededeeling van den minister, in verband met de niet-uitsluiting van inlanders bij dit ambt.

Hoewel hij niet dweept met onzen beschavingsstaat en dien, als *Jbsen*, verankerd acht door allerlei wanbegrippen, sinds honderden jaren geërfd, is hij toch van meening, dat onze zedelijkheidsbegrippen hooger staan, dan die van het javaansche volk en dat de nederlandsche school en de academie al heel weinig vorming geven op zedelijk gebied, waar het huisgezin daarentegen in dat opzicht alles moet doen.

Z. i. voldoet derhalve de inlander, die aan exameneischen heeft voldaan, naar alle waarschijnlijkheid nog in 't geheel niet aan onze begrippen van zedelijkheid, waartoe de onpartijdigheid voor bestuursambtenaar of rechter wel in de eerste plaats behoort.

Het *N. v. d. D. v. N. I.* merkt naar aanleiding hiervan op, dat mr. *S.* blijkbaar nog maar alleen het geval op 't oog heeft: dat de a. s. inlandsche rechters over inlanders zullen rechtspreken.

De *Locomotief* gaat nog een stap verder en bespreekt ook de consequentie: de inlander rechter over den Europeaan. *„De mededeeling van den Minister“*, schrijft dit blad, „kan natuurlijk slechts slaan op die rechterlijke ambten, welke tot heden voor den Javaan als gesloten werden beschouwd, alzoo in de eerste plaats op het ambt van landraadsvoorzitter, maar sedert de organisatie der residentiegrachten spreekt de landraadsvoorzitter niet alleen recht over inlanders, maar ook, als kantonrechter, over Europeanen, zoowel in zaken van strafrecht als van civiel recht. En voorshands is de minister met zijn ambtsvoorganger van gevoelen, dat benoeming van inlanders tot controleur niet wenschelijk is.

De rechtsgeleerde inlander — rechter over den inlander: uitstekend; beter in menig opzicht dan de gemengde landraad van heden, maar dan moet het europeesche kantonrecht wederom losgemaakt van den landraad.

„De houding van den minister echter: de inlander geen controleur, maar wél residentierechter — is onhoudbaar.”

Het **Loemboeng credietstelsel** is het onderwerp van een hoofdartikel in het *N. v. d. D. v. N. I.* van de hand van den heer *F. H. Newman*, waarin teruggekomen wordt op het verschil in inzicht en opvatting tusschen den heer *Van Hulst* en hem, terug te brengen tot de vraag: of het verschil in de prijzen der padi, vóór en na den oogst grondslag van het dessa-loemboeng credietstelsel is, ja dan neen? De heer *Van Hulst* zegt neen, hij zegt ja. Ter verdediging zijner opvatting stelt hij de vraag of, indien dit prijsverschil niet bestond op dit oogenblik, men dan thans 50 pct. rente in den tijd van enkele weken zou durven vragen voor de vorming van het bedrijfskapitaal? Neen, niet waar? zegt hij. Deze vraag en het daarop gevolgd betoog in de *Locomotief* van 25 Nov. j.l. geeft den schrijver aanleiding tot de beschouwingen in zijn opstellen in 't *N. v. d. D. v. N. I.* van 20 Dec. j.l. no 293, e. v. waarnaar wij kortheidshalve verwijzen. (Zij liggen ter leestafel *Laan van Meerdervoort* 195 den Haag.)

Agrarische toestand in Demak. De afschrijving van landrente wegens misgewas geeft voor de residentie Semarang in de laatste jaren een beeld van langzamen, maar gestadigen vooruitgang. De afdeling Demak maakt echter een uitzondering. Sedert 1903 is de afschrijving er stijgende in stede van dalende en het jaar 1905 is in dit opzicht een bijzonder slecht jaar geweest. Het mislukken van de padi heeft twee voornaamste oorzaken,

de bandjirs en ziekte in 't gewas, welke laatste oorzaak vergróót wordt, naar mate men later begint te planten. In 1904 echter kon men overal reeds zeer vroeg met de grondbewerking beginnen, daar de regens vroeg door kwamen, daarom wordt vermoed dat de hooge afschrijving van 1905 ten deele aan andere dan natuurlijke oorzaken is toe te schrijven. De contróle kan in dat jaar verslapt zijn als gevolg van de invoering van het loemboeng-landbouwerdientstelsel, waardoor de inlandsche ambtenaren inderdaad tijdelijk met werk overkropt zijn geweest. Er is thans een deskundige — Dr. *Knijper* — van het landbouwdepartement aangewezen, om de noodige observaties in Demak te doen.

In de eerste 10 maanden van het loopende jaar is de invoer van bruine suiker in Japan uit Ned.-Indië sterk achteruitgegaan, n.l. van 366.680 tot 22.231 picol, volgens *Veroord's berichten* het gevolg der verhooging van de verbruiksbelasting en van de vermeerdere van het invoerrecht op de lage suikernummers, alsook wegens de groote voorraden ruwe suiker, welke ten vorigen jare vóór de inwerkingtreding der verhoogingen werden ingeslagen. Daarentegen nam de invoer van indigo en katoen in het zaad aanzienlijk toe. — 139158 kati indigo tegen 20646 kati en 42410 picol katoen tegen 18462 picol. — Ook de uitvoer naar onze Oost was over 't algemeen bevredigend en nam o. a. flink toe, wat betreft lucifers en zwavelzuur.

Het strookarton, zoo uitstekend geschikt voor zoutverpakking en tevens zoo goedkoop, wordt speciaal door de bekende chineseesche firma *Yee Yee en Co.* te Kobe naar Ned. Indië geëxporteerd, in alle dikten leverbaar, bruingeelkleurig en ook voor vele andere doeleinden bruikbaar.

De *Toyo Kisen Kaisha* opent binnenkort een 2-maandelijkschen stoomvaartdienst van Japansche havens op Callae en Iquique. Het doel is voornamelijk om ruwe suiker en ruwe katoen van zeer goede, bijna met die van Egyptische katoen overeenkomende kwaliteit uit Peru, en salpeter uit Chili in Japan te importeeren. Deze dienst vormt de eerste geregelde stoomvaartgemeenschap van Japan met de genoemde landen.

De belanghebbenden bij den invoer in Japan van ruwe suiker en ruwe ongedinde en gedingde katoen uit Ned.-Indië, zullen dus weldra met nieuwe concurrentie op de Japansche markt van de zijde van Peru, rekening te houden hebben. Daartegenover staat het voordeel, dat Ned.-Indische producten van gering volume en hooge waarde thans per Java-China-Japanlijn of per andere lijnen, van Ned.-Indische met overlading in Japansche havens, naar Peru en Chili kunnen verzonden worden. Deze route is veel beter dan de tot dus ver gevolgde over Hamburg en Antwerpen.

De aandacht der belanghebbenden in Ned.-Indië wordt gevestigd op de noodzakelijkheid, om klapperolie in sterk fust te verpakken, in welk geval het een goede toekomst op de Japansche markt kan hebben. Bij proefzendingen van klapperolie uit sommige streken uit Ned.-Indië werden klachten vernomen over den zwaar lekken toestand, waarin zich de vaten bij aankomst te Kobe bevonden, hetgeen de importeurs afschrikt, de betrokken merken voor eigen rekening in te voeren.

Het *N. v. d. D. v. N. I.* bevat een hoofdartikel van *Veritas*, waarin deze schrijver nogmaals terugkomt op de pacificatie van Noordelijk Sumatra en de redenen aangeeft, die volgens hem er toe geleid hebben, om deze pacificatie zoolang tegen te houden.

Behalve dat het aantal troepen op het grondgebied van N. Sumatra een snelle pacificatie niet toelaat en de vele gevaren, verbonden aan het uitzenden van kleine patrouilles, is het eigenbelang van vele personen een groote kanker, die aan de pacificatie knaagt, schrijft hij. Generaal van Heutsz had er slag van, om de eerezucht te prikkelen van zijne onderhebbenden, diensten werden door hem uitstekend beloond en onder zijn régime kwamen de bevorderingen bij keuze goed tot haar recht, maar aan den anderen kant was 't ook erg gevaarlijk te werken op de eerezucht van menschen met hunne gebreken; de gevolgen bleven dan ook niet uit; wat sommige eerezuchtigen niet konden uitvoeren en toch gaarne wilden, wat hun maar zou kunnen doen stijgen in de achting der chefs, dat werd gefantaseerd op papier en zoo kwam de . . . leugen.

Die leugens hebben gemaakt, dat men dikwijls daarbuiten een verkeerd denkbeeld kreeg van den toestand; dat de buitenwereld werkelijk moest gaan denken, dat men nu met de pacificatie zoo goed als klaar was. *En dat is men nog bij verre niet.* Ophakkerij, jalousie de métier, afbreken 't werk van voorgangers, wanguust, gebrek aan innige samenwerking, vaak ongeschiktheid voor den werkkring van civiel ambtenaar, te haastig uitgevoerde registratie der bevolking, onbekendheid met de Atjehsche taal zijn allen min of meer de oorzaken, dat men met de pacificatie op een soort van doode punt is gekomen, een punt dat niet te overschijden zal zijn, dan door groote volharding en door het vertrouwen te winnen en te behouden van hoofden en bevolking. De troep doet genoeg en dank zij den ijver, die de meesten bezielt, gaan wij vooruit, zij 't dan ook langzaam.”

De heer van Geuns, is in 't *Weekblad voor Indië* No. 34, niet best te spreken, over het militair beleid in Zuid-Celebes. O.a. laat hij zich als volgt uit: „Het geval bij Patiro zou ons thans een „*Schwamm drüber*” mogen ontlokken, als het een unicum ware gebleven, maar het is niet op zichzelf blijven staan. Zes maanden lang hebben onze troepen moeten zoeken naar den meer dan 70-jarigen, in een draagstoel voortgesleepten vorst van Boni. En terwijl ik dit schrijf, duurt de jacht nog voort op den ouden vorst van Goa, die zich reeds in

onze handen heeft bevonden. De actie in Soppeng was zóó weinig grondig, dat zij moest worden overgedaan . . . . . En dan nog de *mansculottes-misère* door de soldaten op 't oorlogsterrein geleden.”

Daarna krijgt generaal *Vetter* met zijn gemodder op Lombok in 1894 nog een beurt, met wien hij kolonel van Loenen als pendant in Celebes vergelijkt.

Het een en ander geeft hem aanleiding tot de vraag of ons promotiestelsel wel deugt?

„Te oordeelen naar hetgeen men in de laatste jaren gezien heeft, schijnt hierop ontkenend te moeten geantwoord worden. Men mag aannemen, dat onder onze subalterne officieren genoeg superieure persoonlijkheden aanwezig zijn om voortreffelijke korpshoofden en opperofficieren te leveren, maar men kan toch helaas ook op mannen wijzen, waaruit geconcludeerd zou moeten worden tot de ondeugdelijkheid der promotievoorwaarden.”

Verder wijst hij in verband met het in 't d. Celebes betoende beleid, op een ander belangrijk punt—

„Het is een niet onaanzienlijk gedeelte van ons leger en onze vloot geweest, dat in het land der Boegineezen en en Makassaren heeft geageerd, circa 3000 man. Als men dit cijfer met acht vermenigvuldigt, heeft men de sterkte van ons indische leger, vermeerdert met de marine-mansschappen. Tegenover dit product stelle men eens de 500.000 man, die Japan in Mandsjoerije kon werpen, of de 250.000 man, die Engeland naar Zuid-Afrika kon overbrengen.

„Is de vergelijking dezer cijfers in staat de welsprekende redenaars, die Indië of Java verdedigbaar achten tegen een buitenlandschen vijand, van hun waan te genezen.”

Algemeene Berichten.

Watersnood op Java.

Bij het Departement van Koloniën werd 20 dezer het volgende telegram van den Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië ontvangen:

„Zware overstromingen in de residentieën Pekalongan en Semarang. De Serangdijk, de Toentangdijk, de Babalanddijk en de dijk van het Prauwvaartkanaal zijn doorgebroken. Volgens voorloopig bericht zijn geen menschen omgekomen.”

Aan De Telegraaf werd dienzelfden dag uit Batavia geseind:

„Zware bandjirs heerschen allerwegen, vooral in het Semarangsche. De waterstand der rivieren is hooger dan in 1902, dijken zijn doorgebroken, duizenden bouws padiland en kweekbedden zijn verloren. De bevolking vlucht naar het gebergte. Het tramverkeer is gestaakt. Men neemt maatregelen om hulp te verlenen.”

Ook de correspondent van het *Hold.* te Batavia seint over den watersnood in Indië:

„De geheele Noordkust van Java wordt geteisterd. De berichten uit Semarang worden steeds somberder. Ook in Pekalongan komen overstromingen voor.”

Deze diep bedroevende berichten, die voor de toch reeds zoo arme inlandsche bevolking dier streken, de grootste ellende beteekenen, doen ons, in verband met de in de pers hier nogal eens herhaalde opmerking, als zou het gaan van minister. Kraus naar Chili, een bijzonder groote eer voor den Nederlandschen Waterstaat zijn, de verzuchting slaken: *Had Nederland met zijn beroemd-waterstaats-specialiteiten, zijn eer maar gezocht in het behoorlijk bezorgen der irrigatiewerken op Java!*

Hoe dikwijls moet het kalf nog verdrinken, vóór men tot het dempen der put over zal gaan?

* *

Celebes.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië seinde dezer dagen aan het Dep. v. Koloniën:

„De Soeledatoe van Soppeng heeft met zoon, schoon- en kleinzoon zich aangemeld.

„De Vorst van Gowa, geseind als te zijn in Atjataparang, wordt opgespoord.

„In Midden-Celebes, Zuid-Lindoemeer, Boegoembajan en in Loewoe is nog verzet.”

De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seinde 24 dezer:

„Generaal van Kooten gaat naar Zuid- en Midden-Celebes om de militaire zaken te regelen in overleg met den gouverneur.”

Het blad teekent hierbij aan:

De generaal-majoor G. J. Van Kooten is chef van den generalen staf in Nederlandsch-Indië. Zooals men zich zal herinneren, is de eigenlijke expeditionnaire troepenmacht althans in naam sedert den 4en December ontbonden en was de militaire commandant van Celebes, luitenant-kolonel J. P. Michielsen, met de leiding der nog steeds plaats hebbende operatiën belast. Nu moet men overgaan tot het bezetten van eenige vaste punten in Celebes en wij achten het zeer goed gezien, dat de chef van den generalen staf daarin stem krijgt en dat dien opperoff. de gelegenheid wordt geschonken met eigen aanschouwing zich een oordeel te vormen, alsmede persoonlijk met den gouv. van Celebes een en ander te bespreken.

* *

Gedenkteeken Dr. Brandes.

Naar Het Vaderland verneemt, is een commissie er in

geslaagd, fondsen bijeen te brengen om op het graf van dr. Brandes te Batavia een gedenksteen op te richten, dat, door vrienden en vereerders van den overledene gesticht, in Hindoe-Javaanschen stijl zal worden uitgevoerd, naar teekeningen van den medewerker van Brandes bij zijn oudheidkundig onderzoek, den heer Leydie Melville.

Hetzelfde blad noemt Dr. J. Th. Vogel, thans superintendant van de *Archaeological Survey* der *Punjab and United-provinces* in Britsch-Indië, als den vermoedelijken opvolger van Dr. Brandes.

Koeli-mishandeling.

De correspondent van het *Handelsblad* te Batavia seint: „Het Hooggerechtshof veroordeelde den heer Mühlensfeld tot drie dagen gevangenisstraf.”

Deze straf betreft de ook in ons land besproken aanklacht van mishandeling van koelies in Deli, waarvoor in de Indische pers de clementie werd ingeroepen.

Commerciele boekhouding.

Naar *Het Vaderland* weet mee te deelen, zijn door het Kamerlid dr. Bos, afgevaardigden van Winschoten, in de afgelopen week ter Ministerie van Koloniën eenige conferenties gehouden, betreffende het beheer der Indische spoorwegen en der Ombilien-kolenvelden.

Borneo.

Bij het Departement van Koloniën is 23 dezer ontvangen het volgende telegram van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië:

„Een bende uit de *Tanaboemboe* viel in *Barabei* en werd met verlies teruggeslagen door den controleur *Marie Knapdert*, die daarbij sneuvelde.”

Aan de *Nieuwe Rott. Ct.* werd hieromtrent uit Batavia geseind:

Een bende *Pasireezen* viel in *Barabei*; uitgezonden *patrouilles* pradjoerits zijn gevlucht; de controleur *Knapdert*, die met de rest der pradjoerits den vijand afwachtte, is gesneuveld. De majoor *Schilham* is derwaarts vertrokken.

Het blad teekent daarbij aan: *Pasir* is een rijkje op de Oostkust van Borneo, residentie Z. en O. Afdeling. Het grenst ten N. aan *Koetei*, ten W. aan de afdelingen *Amoantai* en *Martapoera*, ten Z. aan de *Tanah Boemboelands* en ten O. aan straat *Makassar*. Het rijkje werd in 1826 door het sultansbestuur van *Bandjermasin* aan het Ned.-Ind. Gouvernement afgestaan. De eigenlijke *Pasireezen* zijn *Maleiers*, terwijl *Boegineezen* in de hoofdplaats en op verschillende plaatsen langs de rivier wonen. *Pasir* maakte tot voor kort een deel uit van de bestuursafdeling *Pasir* en de *Tanah Boemboelands*, doch is sedert het laatst van het afgelopen jaar tot een afzonderlijke afdeling verheven en gesteld onder een controleur van het binnenlandsch bestuur.

In de maand Juli 1905 begon het in *Pasir* onrustig te worden. In die maand werden op den recherchepost *Talakai* eenige schoten gelost door lieden, behoorende tot een bende onder zekeren *Panglima Sentik*. Ten gevolge van dit vijandig optreden heerschte er onrust in *Tanah Grogot*. Majoor H. N. A. Swart, civiel en militair resident, vertrok onmiddellijk na ontvangst van het bericht den 20en Juli 1905 derwaarts en onderhield den Sultan van *Pasir*, die weinig invloed schijnt te hebben, alsmede de landsgroten en eenige leden van de oud-nationale partij ten ernstigste over hun zwakke houding. Hun werd tevens aangezegd, dat er in het *Pasirsche* gepatrouilleerd zou worden. Ook werd later een militaire post te *Tanah Grogot* bezet. Het mocht echter niet baten; de Sultan bleef een vijandige houding aannemen en betoonde weinig medewerking in het opsporen van *Panglima Sentik*, alsmede in het aanleggen van den weg *Tanah Grogot*—*Pakat Kwaroe*. Sedert dien hebben voortdurend kolonnes o. a. order luitenant *Kramers* (thans kommandant van *Tanah Grogot*), kapitein *Dijkstra* en uit *Amoantai* het meergenoemde rijkje doorlopen.

Het ligt voor de hand, dat de bende van *Panglima Sentik* het in eigen land te benauid heeft gekregen en daarom een helaas blijkbaar goed gelukten aanval op onze nederzetting *Barabei* heeft gedaan. Tot voor korten tijd was *Barabei* bezet door een luitenant en een vrij sterk detachement. Den laatsen tijd moest de controleur het aldaar stellen met een troep pradjoerits, een soort gewapende politiedienaren, op wie, zooals nu weer gebleken is, in tijden van gevaar maar heel weinig te rekenen valt.

Barabei ligt in de afdeling *Kendangan*, zuid-oostelijk van de afdelingshoofdplaats *Amoantai*, tusschen deze laatste plaats en *Kendangan*. Zoowel te *Amoantai* als te *Kendangan* is een mobiele colonne aanwezig. Van die beide plaatsen zal dan ook onmiddellijk zijn uitgerukt.

De gesneuvelde ambtenaar is de heer M. Knappert, controleur van de onderafdeling *Batang Alai* en *Lobaoen Amas* (*Barabei*). Hulde aan den ambtenaar, die pal stond voor zijn plicht, met een handjevol onbetrouwbare gewapende pseudo-soldaten den vijand manmoedig afwachtte en zijn plichtsbetrachting betaalde met zijn leven.

De majoor J. F. Schilham is kommandant van het garnizoensbataljon van de Z. en O. afdeling van Borneo.

West-Indische Berichten.

Suriname. De Gouverneur heeft zich, gelijk wij wel eenigermate verwachtten, ook de zaak der dure koloniale huishouding aangetrokken en te dien einde de volgende circulaire aan Departementshoofden enz. gericht:

„Het is UHoogEdelGestrenge bekend, dat de admini-

stratiekosten der kolonie niet alléén hoog zijn, maar ook voortdurend stijgen.

„Kon vroeger tegenover die stijging der uitgaven nog gewezen worden op eene gestadige vermeerdering der inkomsten, in den laatsten tijd is de opbrengst der middelen, ongerekend de gelden, uit leningen ontvangen, zorgwekkend laag. In 1904 bedroeg die opbrengst toch ruim f 65000 minder dan in 1903, terwijl zij over de eerste tien maanden van het loopende jaar, blijkens den staat opgenomen in het Gouvernements-advertentieblad van den 12en December, bijna 2¼ ton beneden het 10/12 gedeelte van de raming voor het geheele jaar is gebleven.

„Onder deze omstandigheden is de grootst mogelijke zuinigheid, voornamelijk in de gewone, geregeld terugkeerende uitgaven noodzakelijk.

„Uitgaven, die misschien op zich zelf wel nuttig, maar die voor den gang der zaken niet bepaald onvermijdelijk zijn, behooren te worden nagelaten. Alleen op die wijze zullen ook de fondsen kunnen worden gevonden die voor de economische ontwikkeling van Suriname noodig zijn.

„Ik heb de eer UHoogEdelGestrenge te verzoeken het aan Uwe zorgen toevertrouwde deel der administratie van dit standpunt uit nauwlettend te willen nagaan en daarna mij te berichten, welke bezuinigingen kunnen worden ingevoerd.

„Waar het eene aangelegenheid geldt van het grootste belang voor den financieelen toestand der kolonie, doe ik te dezen een ernstig beroep op Uwe medewerking, omdat alleen door hen die dagelijks met de details der administratie in aanraking komen, met juistheid kan worden aangegeven op welke wijze de zoo noodige bezuinigingen rationeel kunnen worden aangebracht.

„Ter verduidelijking voeg ik hieraan toe, dat het niet noodig is bij de beoordeeling of de een of andere uitgaaf zal kunnen vervallen of zal kunnen worden verminderd, van bestaande regelingen uit te gaan. Integendeel, zal ik het zeer op prijs stellen wanneer mijne aandacht wordt gevestigd op voorschriften of organisaties, die eene onnoodig dure administratie noodzakelijk maken, en op de vereenvoudigingen die kunnen worden aangebracht.

„Het belang van de ambtenaren, die, naar Uwe meening, hetzij bij de bestaande regelingen, hetzij bij de invoering van nieuwe, zouden kunnen worden gemist of lager zouden kunnen worden bezoldigd, heeft geen invloed te oefenen op Uwe voorstellen, daar het, zooals van zelf spreekt, niet in mijne bedoeling ligt bij het invoeren van bezuinigingsmaatregelen dergelijke belangen uit het oog te verliezen.

Bovendien heeft de heer *Idenburg* zich doen inlichten omtrent het aantal bureau-uren der ambtenaren en hunne feitelijke werkuren.

Of hiermede de oprichting eener vereeniging van ambtenaren in Suriname in eenig verband staat?

Wat de anti-concubinaats-circulaire van den heer *Idenburg* aangaat, zien wij dat deze zelfs in godsdienstige kringen geen onverdeelde instemming vond.

Het *Protestantenblad* liet zich als volgt dienaangaande uit:

„Wat ons betreft, wij brengen den Landvoogd van heeler harte hulde voor den zedelijken moed, dien hij door dit optreden aan den dag legt en wij waardeeren in hooge mate ZExc's bedoeling. Hij wil de kolonie verheffen, niet stoffelijk alleen, maar ook en in de eerste plaats moreel. Met het allermoeijlijkste, wat bijna niemand aandurfte, begint hij het eerst. Hij is er — en volkomen terecht — van doordrongen, dat zonder zedelijke verheffing al het andere niets van duurzame betekenis geeft, ja misschien enkelen eenig stoffelijk voordeel bezorgt, maar het eigenlijke volk in een modderpoel brengt. Want het staat vast, dat een volk, in welks boezem de strenge begrippen van zedelijkheid worden weggedoofd, zedelijk te gronde gaat en daarentegen voor het volk, welks zedelijk peil rijst, een betere toekomst aanlicht.

Allerminst om 's Gouverneurs daad te verzwakken, maar eerlijkheidshalve en met goede bedoelingen moeten wij ons nog een paar opmerkingen veroorloven.

In de eerste plaats werkt in onze kleine maatschappij de circulaire geheel anders dan in de groote O. Ind. Wat daar op zijn plaats is kan hier misplaatst zijn en omgekeerd. Hier zou o. i. meer succes verkregen zijn door persoonlijk invloed, van meer of minder vertrouwelijken aard, dan van een daad, zoo voor 't oog van allen, waardoor zoo licht booze hartstochten ontketend worden. Is niet aan valsheid en laster eene heerlijke gelegenheid geopend, om hun slag te slaan? Is niet de weg gebaad voor klikkers, die bij den duivel school hebben gedaan? Wij weten wel, dat de Gouverneur het zoo niet bedoeld heeft en verwachten ook, dat ZExc. goed uit zijn oog zal zien, maar wie boos wil zijn stoort er zich niet aan en profiteert van de gelegenheid.

In de tweede plaats moet ons iets van 't hart over het concubinaat. Ook in onze schatting is het in het algemeen uit een zedelijk en maatschappelijk oogpunt te veroordeelen en dat soort concubinaat, waarop de Gouverneur kennelijk het oog heeft, in hooge mate. Maar heeft de Gouverneur niet voorbijgezien, wellicht, omdat hij nog zoo kort hier is, dat honderden, als het geen duizenden zijn, in een concubinaat leven, dat indertijd door de geestelijken of van de Rooms-Katholieke of van de Evang. Broedergemeente als een „verbond” is gesanctionneerd en door de Overheid niet gewraakt? 't Is nog niet zoo heel lang geleden, dat van bestuurszijde daarin wijziging is gebracht, ook door de gelegenheid open te stellen voor kosteloze huwelijksvoltrekking. Zeker, in maatschappelijk opzicht ontbreekt iets aan hun samenleving, maar in zedelijk opzicht kunnen ze zelfs hoog staan, velen hooger dan niet weinige getrouwden. Het wil er bij ons niet in, dat de Gouverneur op die eenvoudige, voor een groot deel kerkelijk verbonden menschen een blaam heeft willen werpen. Neen, hij heeft een concubinaat op het oog gehad, dat om gezondheidsredenen goed gepleit wordt, maar dat toch, goed beschouwd, van een zedelijk en maatschappelijk

standpunt te veroordeelen is, en waartegen de Overheid wel doet te waken. Er werd, vooral hier, op dit gebied veel te veel door de vingers gezien en vergoelijkt. 't Is goed, dat er eens, ook van hoogerhand, in dezen een woord van afkeuring gezegd wordt.

Een goed bericht waarvan voor de toekomst van den kleinen landbouw veel heil te wachten was het, dat aan *Onze West* betreffende den kleinen landbouw in *Beneden-Commewijne* werd medegedeeld.

Landbouw-leenbank.

Men schrijft ons:

Dank zij de voortvarendheid van den districts-commissaris, is thans door kleine landbouwers in *Beneden-Commewijne* het besluit genomen tot de oprichting eener leenbank systeem *Raiffeissen*, waaromtrent onlangs uitvoerige mededeelingen in dit blad werden opgenomen.

Op een eerste bijeenkomst van kleine landbouwers waren door den commissaris zijne denkbeelden omtrent de zaak uiteengezet, welke denkbeelden instemming vonden bij de aanwezigen. Op de tweede bijeenkomst, 21 December op *Kroonenburg* gehouden, werd het besluit tot de oprichting genomen. Bij wijze van gedelegeerden waren twee landbouwers van elke vestigingsplaats tegenwoordig, in 't geheel 5 *Britsch-Indiërs* en 3 *Creolen*. Verder waren aanwezig behalve de districts-commissaris, de heer E. Zeiler directeur van pl. *Sorgvliet*, Q. H. Herbert opzichter van *Johan en Margaretha*, en H. J. Loth districts-klerk.

Tot voorzitter werd gekozen de districts-commissaris, de heer M. Nassy; tot onder-voorzitter de heer Zeiler; tot secretaris de heer *Herkert*, en tot kassier de heer *Loth*. Tevens werd besloten, dat de aanwezigen, uitgezonderd de kassier, het bestuur van de leenbank zouden uitmaken.

Door den voorzitter was reeds een concept opgemaakt van de statuten, die voorgelezen, verklaard en goedgekeurd werden, en nu aan den Gouverneur ter goedkeuring zullen worden aangeboden.

Daarmede is een begin gemaakt met de oprichting van een soort leenbanken die blijkens elders behaalde resultaten van onwaardebaar belang kunnen worden voor den kleinen landbouwer.

Curacao. De leden van den Raad die te kennen hadden gegeven slechts tijdelijk aan te willen blijven, om de bestuursmachine niet geheel stop te zetten, zijn nu ook heengegaan en, zooals uit de bladen van j. l. Maandag bleek, met bekwapen spoed vervangen.

Er schijnt wel iets te zeggen voor inwilliging van den wensch, in den laatsten tijd in de kolonie meer op den voorgrond tredend om de leden van den Raad bij kiezers-mandaat tot hunne betrekkingen te roepen.

INGEZONDEN.

Den Haag, 21 Januari 1906.

Aan de Redactiecommissie van het Koloniaal Weekblad.

Naar aanleiding van, en overigens in aansluiting op, een bericht in het K. W. no. 3 van 1906, W. I. berichten, **Suriname**, heb ik de eer, der Redactiecommissie bijgaande regelen tot plaatsing aan te bieden:

De klacht van de „Suriname” over het gemis van controle op de koloniale kas.

„Hoe is dit bestaanbaar, heeft men zich wellicht afgevraagd, uit de W. I. berichten van 18 dezer vernemende, dat ambtenaarstractementen van f 3500 door bij G. B. toegekende toelagen voor reis- en teerkosten op f 5000 gebracht zijn — dat de gouverneur dus optreedt als ongecontroleerd begrotingswetgever?

Ter voorkoming van misvatting zij er op gewezen, dat hierin niet ligt opgesloten het uitgeven van gelden buiten de begroting om 1). De toestand is namelijk deze:

Ambtenaren genieten tractement, waarvoor de benodigde bedragen bij bepaalde artikelen der huishoudelijke begroting van de kolonie worden toegestaan, en verder verschillende toelagen, *schadeloosstellingen*, enz., die gekweten worden uit andere artikelen 2). Deze uitgaven worden dus niet buiten de begroting om gedaan, al blijft aan den gouverneur de beslissing omtrent de toe-

Om uit te knippen.

INTBEKENBILJET.

De ondergeteekende

wonende te..... wenscht

donateur-*trice* te worden der Vereeniging Oost

lid

en West tegen een jaarlijksche contributie

van f.....

den..... 190.....

Straat of gracht

Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofd-bestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.

kenning der vergoedingen. Hetgeen overigens vrijwel overeenkomt met den toestand in het moederland, waar dergelijke toelagen en schadeloosstellingen bij Koninklijk besluit — zij het bij Algemeene Maatregel van Bestuur — worden geregeld, en waar eveneens verschillende categorieën van landsdienaren hun inkomsten op die wijze niet onbelangrijk verhoogd zijn.

Niet hierin ligt dan ook het zwaartepunt van het betoog der „Suriname“, doch veeleer in de vraag: of niet de toekenning *wilkeurig* geschiedt — althans geschieden kan — of niet de toegekende bedragen naar verhouding veel te hoog zijn? En wanneer men die kwestie nader onder de oogen ziet, dan blijkt de „Suriname“ gelijk te hebben met haar klacht over gemis aan controle — er is hier een *bijna* volstagen gemis aan controle.

De uitgaven van Nederlandsch Oost-Indië staan onder nauwlettend toezicht van de beide Rekenkamers, — de Indische en de Nederlandsche — die jaarlijks haar verslagen uitbrengen omtrent de kleinere en grotere ongerechtigheden, die onder haar aandacht zijn gekomen. Die verslagen worden aan de Volksvertegenwoordiging overgelegd, de nieuwsbladen brengen het belangrijkste er uit onder de oogen van het algemeen — een publiciteit, die een waarborg vormt tegen misbruiken. Doch wat betreft de uitgaven van West-Indië, vergenoegt men zich met een jaarlijkse eindrekening. Zooveel uitgegeven — zooveel ontvangen — zooveel te kort! Wat controle er overigens is, blijft verborgen in de bureaux van ministerie en koloniale administratie.

Van tijd tot tijd duiken in de Nederlandsche bladen berichten op — het laatst, naar ik meen, in het voorjaar

van 1905 — dat een behoorlijke regeling van de West-Indische comptabiliteit wordt voorbereid. Het heeft er intusschen veel van, of aan het Departement van koloniën de meening heerscht; dat men er mee volstaan kan, zich op die wijze diligent te doen weten. Toch schijnt het wezenlijk wel noodig, dat deze aangelegenheid eindelijk eens aan de orde komt!

- 1) Ofschoon ook dit niet geheel onmogelijk schijnt te zijn.
- 2) De bovenbedoelde vergoeding voor reis- en teerkosten b.v. uit artikel 12, ook wel uit de artt. 49, 55, 65, 72 e.a. van de begroting voor 1905; te zamen omtrent f 10 000.
- 3) Ingevolge artikel 114 van het Regeeringsreglement voor Suriname; artikel 106 van dat voor Curaçao.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië, 2e jaarg. No. 34.

Het militair beleid in Zuid-Celebes, en onze defensie, door M. van Geuns. — Tentoonstelling van Minangkabauische nijverheid en kunst te Fort de Kock (met foto's), door L. C. Westenenk (vervolg). — Indische boosdoeners. (Eene geheimzinnige geboorte), door Auditor. Enz.

Het Nederlandsche Zeewezen. 15 Januari 1906.

Hoe men in Straat Madura vischt, I, door X. (met afbeeldingen).

Notulen van het Bataviaasch Genootschap, 1905. No. 1-3.

Eenige aantekeningen over oudheden in „Poeger“ ge-

legen in de residentie Besoeki aan het Zuiderstrand, door J. Bienfait. — Mededeelingen over Koedjang en Badi, door G. P. Rouffaer. — Toelichting bij eenige koedi's, ketopraks (Korakans) en goloks, door C. Snouck Hurgronje. — Beschrijving photographen genomen op de Talaut-eilanden en Nieuw-Guinea in 1904, door W. van Bemmelen. Enz.

De Indische Mercur, 23 Januari 1906, n°. 4.

Tapioca (Industrie en handel), door v. G. — Kalizouten als hulpmeststof in de Tropen? Voordracht van den heer des Amorie van der Hoeven in de Ned. Afd. der N. I. Mij. van Nijv. en Landb. — Britsch-Indische muntstelsel en de Dollar-circulatie op Sumatra. — Soekaboemische Landbouw-Vereeniging. — Rami-cultuur. — De Indische suikerbelasting en prijzen voor Java-suiker. — Erfpacht en de ordonnantie Stbl. 1905 N°. 574. — Vergadering van kinaplanters te Bandoeng. — De vorderingen der Landbouwscheikunde. — Nieuwe methoden voor de bereiding van caoutchouc uit het melksap van Hevea Brasiliensis. — Uit Consulaire Verslagen, enz.

Eigen Haard, 20 Januari 1906, n°. 3.

Koningine-verjaardag te Paramaribo, door C. S. (met afbeeldingen).

Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardr. Genootschap, 1906, n°. 1.

Tweemaal naar Moro (Morotai, bij Halmahera), door J. A. F. Schut (met kaart en platen). — Het landschap Amberlaken op de Noordkust van Nieuw-Guinea, door Red. (met kaartje). — Litteratuur-Overzicht O.-I. Archipel.

ADVERTENTIEN.

Voor kinderen,

wier ouders naar Indië terugkeeren, bestaat gelegenheid, in een zeer beschaafd huisgezin, **opgenomen te worden**. De beste inlichtingen te verkrijgen.

Brieven franco, onder No. 863, aan het Bureau „Oost en West“.

GEVRAAGD eene fatsoenlijke

Baboe

voor eenige maanden in Holland en daarna voor de reis naar Indië.

Franco brieven onder no. 14412 aan het Algem. Zuid-Holl. Adv. Bur. C. BROUWER, 's-Gravenhage.

Bij een leeraar P. G. in den Haag bestaat gelegenheid tot **geheele opname** van jongens in **den huiselijken kring**.

Nauwgezette **leiding** en **toezicht** bij de studie.

Zeer gunstige aanbev. Billijke Cond. Brieven franco Lett. A. B., Bureau van dit Blad.

EDUARD PELGER,

MAGAZIJN VAN HEERENHOEDEN

Prinsestraat 39.

1ste huis naast de Brandweerkazerne, 's-Gravenhage.

Geld in voorschot

op heele en gedeelten van Inboedels, Meubelen, Diam, Goud, Zilver, Fietsen, Naaimachines en alle mogelijke Goederen, enz. enz. Op langen termijn m. r. van weder inkoop. Let op No. 62 en 87 en straat.

Adres:

62-87. Helmersstraat 62-87.

INDISCHE SPEKKOEK

Tegen ontvangst van postwissel à f 3.— verzendt ondergeteekende franco een

echte

Indische Spekkoeke.

Confiserie „t Witte Huis“

G. C. P. BENNING, Apeldoorn.

Eerste Nederlandsche Verzekering-Maatschappij op het Leven en tegen Invaliditeit.

Hoofdkantoor 's-Gravenhage, **KNEUTERDIJK II**.

Directeuren:

Jhr. Mr. W. SIX, Mr. H. GOEMAN BORGESIUS en Mr. Dr. W. P. J. BOK.

Adjunct-Directeur: P. DEURINK.

Sluit Levensverzekeringen in alle vormen, Weduwenpensioenen, Studiebeurzen, dadelijk ingaande en uitgestelde Lijfrenten.

Spaar- en Levensverzekeringen zonder geneeskundig onderzoek.

Levensverzekeringen met staking van Premiebetaling bij intredende Invaliditeit.

Invaliditeits-Pensioenen, gecombineerd met ouderdoms-pensioenen.

Bijkantoren te: **AMSTERDAM, ROTTERDAM, GRONINGEN, DORDRECHT BRUSSEL, SOERABAJA en PARAMARIBO.**

Maison Spéciale de Trousseaux et Layettes.

NOORDEINDE 6
vis à vis Plaats.

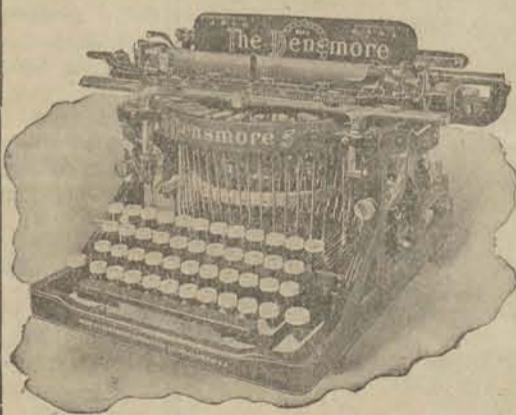
BERNARD DRABBE.

DEN HAAG.
Telefoon. 2162.

Specialiteit INDISCHE UITRUSTINGEN.

Dunne Lingerie's, Kat. Dam. Tafelgoed, Bedlakens, Sloopen en Goelings, in gegarandeerde Indische maten.

BOEKJES met volledige opgave GRATIS.

De „DENSMORE“ SCHRIJFMACHINE

LOOPT OP KOGELS! Soliede geniale constructie.

De beste van alle Schrijfmachines.

Minimum Wrijving.

Minimum Slijtage.

Steeds in voorraad aan:

The Typewriting Office,
Jacob van der Doesstraat 48,
DEN HAAG.

Ook verzending naar Indië.

Schrijfmachine-Lessen.

Chaussures Françaises et Américaines.

A. KOGELS & ZONN,

PRINSESTRAAT 56.

TELEFOON 2825.

Alleenverkoop van

„The Lincoln Shoe“

f 1.30 Amerikaansche Schoenleesten f 1.50

EISMA & Co.

NOORDEINDE 20, DEN HAAG.

Kassiers

EN

Commissionairs in Effecten.

NEDERLANDSCH-INDISCHE Crediet-Bankvereeniging.

Hoofdkantoor AMSTERDAM,
Keizersgracht 482.

Deposito-Rente.

Voor bedragen met 1 dag opzegging 3 1/2 % 'sjaars
" " gedurende 3 mnd. 3 1/4 %
" " " 6 " 3 3/4 %
" " " 1 jaar 4 %

„Over gelden op langen termijn kan **tusschentijds** worden gedisponeerd tegen vergoeding der corresponderende renten.“

Teeken- en schilderlessen in Olieverf, Pastel en Aquarel

DOOR

Mej. Clasina Neuman,

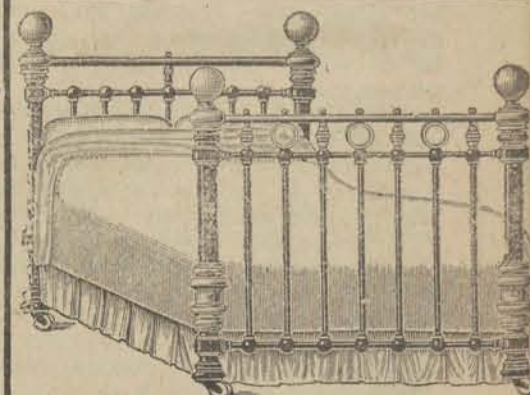
VERLENGDE SUEZKADE 136.

Eigen atelier voor leerlingen. Spreekuur: Maandag en Donderdag v. 1-5.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt.

DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.

IN GROOTE KEUZE,

BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT